

Гунченко Катерина Миколаївна, аспірант Інституту проблем державного управління та місцевого самоврядування Національної академії державного управління при Президенті України.

Гунченко Екатерина Николаевна, аспірант Інституту проблем государственного управления и местного самоуправления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины.

Ekaterina Nikolayevna Gunchenko, aspirant of the Institute of Problems of Public Administration and Local Self-Government National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.

РОЗШИРЕННЯ АВТОНОМІЇ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Анотація. Розглянуто окремі питання розширення автономії вищих навчальних закладів як основоположного принципу вищої освіти. Незважаючи на існуючі проблеми, лише за умови послідовної реалізації університетської автономії в Україні стає можливим формування конкурентоспроможної системи освіти.

Ключові слова: вища освіта, система вищої освіти, реформа освіти, вищі навчальні заклади (ВНЗ), автономія вищого навчального закладу.

РАСШИРЕНИЕ АВТОНОМИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ УКРАИНЫ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Аннотация. Рассмотрены отдельные вопросы расширения автономии высших учебных заведений как основополагающего принципа высшего образования. Несмотря на существующие проблемы, лишь при условии последовательной реализации университетской автономии в Украине становится возможным формирование конкурентоспособной системы образования.

Ключевые слова: высшее образование, система высшего образования, реформа образования, высшие учебные заведения, автономия высшего учебного заведения.

GREATER AUTONOMY HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE TODAY

Abstract. The article is devoted to specific issues of expanding the autonomy of higher education instituted as a fundamental principle of the institution of higher education. Despite the problems only if the consistent implementation of university autonomy in Ukraine becomes possible formation of a competitive education system. Bologna Process confirmed the independence and autonomy of universities as a basis for confidence that the system of higher education and research will continuously adapt to changing needs, society and the need for development of scientific knowledge. As to the signing of this declaration (statement) Ministers of Education, and after the signing process integrates higher school in Europe was at several levels, of which the principal is a specific level of universities, especially universities, forced to go to meet students interest in education, which were found in several countries simply to increase the chances of finding a job.

Keywords: higher education, higher education system, education reform, higher educational establishments, the autonomy of higher educational establishment.

Постановка проблеми. Безсумнівно, що в сучасних умовах освіти відіграє важливу роль у державі. Це пов'язано з тим, що від рівня розвитку освітньої системи залежить майбутнє України, її економічна і правова стабільність. Крім того, право на освіту є одним із основних і невід'ємних конституційних прав громадян України. Відносини у сфері вищої освіти регулюються Конституцією України, Законом України "Про вищу освіту" та іншими законами, що містять норми, прийняті для регулювання цих відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку автономії вищої освіти в Україні посідає важливе місце у дослідженнях ві-

чизняних вчених, зокрема, у працях В. Сафонові, А. Здишук, А. Кольт, О. Гаращук, В. Виноградової та ін. В окремих працях висвітлено організаційне забезпечення інноваційного розвитку вищих навчальних закладів, особливості впливу сучасних факторів на розвиток університетської освіти. Водночас недостатньо уваги, на нашу думку, приділено розкриттю питання сучасного стану автономії вищів в Україні.

Мета статті. Визначити сучасний стан автономії вищих навчальних закладів України.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні поки не існує загальноприйнятого визначення автономії ВНЗ. Уявлення про її рівень зале-

жить від сформованих у кожній конкретній державі: системи управління, рівня розвитку культури, науки і освіти, університетських традицій тощо. Такі країни, як Великобританія, Ірландія, Нідерланди, Фінляндія, Австрія та Данія, надають вишам широку автономію з певними вимогами відповідальності. В інших країнах – у Бельгії, Німеччині та Греції – внутрішнє управління ВНЗ значною мірою обмежене. Приєднання України в 2005 р. до Болонської угоди означало її згоду на реформацію в системі освіти, тобто на ті істотні зміни, які пропонує Велика Хартія.

У Великій Хартії європейських університетів (Болонья, 18 вересня 1988 р.) автономія названа одним із фундаментальних принципів університетів – “університет є автономною установою, яка знаходиться в основі товариств, по-різному організованих відповідно до особливостей географії та історичних традицій; він створює, вивчає, оцінює і передає з покоління в покоління культуру за допомогою наукових досліджень і навчання. Щоб відповідати вимогам навколишнього світу, ці дослідження і навчання повинні бути морально та інтелектуально незалежні від усіх політичних властей і економічного тиску” [6]. Таке визначення передбачає серйозні зміни в системі вітчизняної освіти, перехід багатьох ВНЗ до нової організаційно-правової форми – автономним освітнім організаціям. Цей процес викликає неоднозначне ставлення професорсько-викладацького корпусу, наукової громадськості, оскільки така реформація може призвести до несприятливих наслідків.

Україна обрала свій шлях автономізації ВНЗ, визначений Законом України “Про вищу освіту”. Тому з 2014 р. автономія освітніх установ в Україні – один з найважливіших принципів державної політики у сфері освіти. Під автономією вищого навчального закладу в Законі розуміється самостійність, незалежність і відповідальність вищого навчального закладу у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів [2].

Розширення автономії ВНЗ України зачепило насамперед їх правовий статус, адже до реформації державні виші діяли в тих самих правових рамках, що й державні установи. Однак обмежена свобода дій і надмірна уніфікація нормативних вимог не дали змогу враховувати особливості кожного окремого ВНЗ. Очевидно, українським вишам була необхідна велика автономія і менша уніфікація порівняно з рештою державних установ.

Наділивши ВНЗ автономією, законодавство надало їм ряд повноважень, якими раніше вони не володіли. Управління діяльністю автономного ВНЗ і її організація, розширення самостійності створює для них нові ризики, що неминуче вимагає підвищення якості управлінського складу інститутів, університетів та академій. Оскільки існує безпосередній зв'язок між правовим статусом ВНЗ і системою управління ним, то при наданні їм широкої автономії була кардинально перебудована їх внутрішня

система управління [9]. Управління державними і муніципальними освітніми установами будується на принципах єдиноначальності та самоврядування.

Самоврядування освітнього закладу здійснюється радою освітньої установи, загальними зборами, педагогічною радою та ін. Загальне керівництво державним чи муніципальним вищим навчальним закладом здійснює виборний представницький орган — вчену раду. Порядок формування органів управління освітнього закладу та їх компетенція визначаються статутом освітнього закладу. В рамках чинного законодавства України вищий навчальний заклад виконує розробку та прийняття статуту, в якому закріплюються основні положення, що регулюють його життєдіяльність. Значними повноваженнями володіє ВНЗ у сфері організаційно-кадрової політики. Тепер він самостійно визначає структуру управління, вирішує питання розподілу посадових обов'язків, штатного розкладу, підбору, прийому на роботу і розстановки кадрів тощо [1].

Організація структури органів управління є самостійною сферою повноважень ВНЗ. Ним самостійно формується студентський контингент [6]. Однак, реалізуючи ці повноваження, виш має керуватися встановленими для нього контрольними цифрами і квотами, зумовленими ліцензією на ведення освітньої діяльності. Вищий навчальний заклад самостійно здійснює освітній процес у рамках, окреслених статутом, ліцензією та свідоцтвом про державну реєстрацію. Також розробляє та

затверджує освітні програми, навчальні плани, програми навчальних курсів; організовує методичне забезпечення освітнього процесу; здійснює контроль успішності і проміжну атестацію студентів [4]. Проте це врегульовано ступенем передбаченої автономії кожного окремого ВНЗ.

Висновки. Отже, ВНЗ в Україні надано право самостійно розпоряджатися коштами, отриманими від надання платних послуг, встановлювати мінімальний та максимальний обсяги навчального навантаження педагогічних і науково-педагогічних працівників. За університетами закріплюють окремі права на створені ними об'єкти інтелектуальної власності, права відкривати банківські рахунки та користуватися банківськими кредитами; розширено участь університетів у формуванні структури і обсягів державного замовлення на підготовку фахівців із вищою освітою тощо. Реалізація університетської автономії в Україні можлива через здійснення зобов'язань України за Болонською системою, а також через укладання угоди з тими університетами, які братимуть на себе відповідні зобов'язання забезпечення якості та прозорості всіх видів звітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вакарчук І. Удосконалення законодавства про вищу освіту [Електронний ресурс] / І. Вакарчук // ВРУ "Віче". — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1056/>
2. Закон України "Про вищу освіту" № 1556-VII, від 1 липня 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим

- доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_05/part_05.html
3. *Квіт С.* Інноваційність як норма освітніх реформ [Електронний ресурс] / С. Квіт // Дзеркало тижня. — № 7 (735). — 28 лютого – 6 березня 2009. — Режим доступу: <http://www.dt.ua/3000/3300/65521/>
 4. *Сінкевич Є. Г.* До проблеми запровадження університетської автономії: вітчизняний та зарубіжний досвід / Є. Г. Сінкевич // Історія. Наук. пр. — 2009. — Т. 104. — Вип. 91. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal>
 5. *Університетська автономія — запорука якості української освіти* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://press.ukma.kiev.ua/index.php?option>
 6. *Хартія університетів України: академічні свободи, університетська автономія та освіта*: [створена на Міжнар. конф. “Ольвійський форум – 2009” у Ялті 11–15 черв. 2009 р.] // Освіта України. — 2009. — 10 лип. — С. 5.
 7. *Ordorika I.* 2003. The limits of university autonomy: power and politics at the Universidad Nacional Autonoma de Mexico. Higher Education 46: 361–388.
 8. *Romo de la Rosa A.* 2007. Institutional Autonomy and Academic Freedom: A Perspective from the American Continent. Higher Education Policy 20: 275–288.
 9. *Fielden J.* 2008. Global Trends in University Governance. World Bank Education Working Paper Series Washington: The World Bank.